

[*Zgârcenia valiilor Barmekizi*¹⁷]

Altă dată, [povestitorul de snoave] Ġummayn a fost întrebat cum arăta [Barmekidul] Muḥammad ibn Yahyā în timpul mesei.

— Holbează niște ochi de nebun! răspunse. Iar dacă ar avea între degete niște boabe de muștar – multe încât să încapă în șase poveri pentru măgari – și le-ar folosi la joc, precum locuitorii din Ubulla¹⁸ ce bat mingea, n-ar cădea dintre degetele sale nici un singur bob!

— Dar cu pâinea e darnic?

— Pe Allah! Dacă i s-ar da atâta grâu încât să pună zăgaz norilor ce se revarsă, și tot n-ar lăsa altora nici cât să facă măcar o lipie.

[*Răsplata poetului Abū Nuwās*]

Poetul Abū Nuwās mânca la masa [teologului] Isma‘īl ibn Nūbaḥt¹⁹, precum cămilele care mănâncă naramze după ce au fost ținute numai cu lucruri oțetite. Iar drept răsplată compuse aceste versuri:

Pâinea lui Isma‘īl e ca o haină de mătase brodată:
după ce-i ruptă, mai poate fi cârpită o dată.

Sau:

Pâinea sa e prețioasă precum lătratul
cățelului Kulayb, când oprea pășunatul²⁰.

Abū Šamaqmaq²¹ bârfea mâncarea [bogatului] Ġa‘far ibn Abī Zuhayr, deși se poftise singur la masă și mai adusesse cu sine și alți nechemați; dar cu toate astea spunea:

Văzând cât îți place mărirea, ce sus ți-o mășori,
mi-am închipuit c-o găsești printre nori.

17. Barmekizii, cei mai buni administratori din epoca abbasidă, erau persani. Se observă din nou că autorul caută exemple persane pentru zgârciți.

18. Oraș din delta Tigrlui, la est de Basra.

19. Isma‘īl ibn Nūbaḥt, teolog și poet în slujba califului al-Manșūr; a lăsat un divan de poeme care cuprinde mai ales satire.

20. După legendă, căpetenia preislamică pe nume Kulayb ibn Wā‘il avea un cățel (în arabă, *kulayb*) pe care îl trimitea să latre în locurile unde voia să oprească pășunatul și să alunge turmele – așa încât verdeța să rămână doar pentru ai săi.

21. Abū Šamaqmaq, poet din Basra, bun cunoscător al culturii populare.

Respect pentru oame
 Nu să ne aperi gonești muștele de pe masă,
 ci fiindcă ți-ar spurca așezarea cea arătoasă²².

Altădată i se spuse [satiricului] al-Ġammāz²³:

— Te-am văzut în coridorul cuiva, ținând în mâini un blid din care
 mâncai – ce mâncare era și din ce era blidul făcut?

— Borâtură de câine într-un craniu de porc! răspunse.

[Definiția beduinului]

Un beduin fu întrebat:

— Ai poposit la tot felul de triburi. Cum ți s-a părut tribul Ḥuza‘a?

— Foamea și poveștile! răspunse acesta scurt.

[Ospețirea: cât să astâmpere foamea]

[Poetul] ‘Amrū ibn Ma’dī Kārib²⁴ poposi la un bărbat din tribul Muġīra, cel mai ospitalier din ramurile qurayșite. Omul îi dădu ce avea – destul! Cu toate acestea, oaspetele îi povesti [califului] ‘Umar ibn al-Ḥaṭṭāb, care se înrudea cu acel trib după mamă:

— O, emir al credincioșilor, zgârciți mai sunt aceștia!

— Cum așa? întrebă emirul.

— Păi, am poposit la ei și n-aveau decât un pumn de curmale-n covată, de unt limpezit, o bucată, și-un pic de brânză sărată.

— De-ajuns să astâmpere foamea! se mânie emirul.

Câți beduini n-am văzut poposind la câte un păstor cu mică turmă, care i-a omenit cu lapte, curmale, pâine și unt limpezit, iar după ce și-au petrecut noaptea acolo au început să bârfească: de ce n-a tăiat pentru ei – și nici nu-i cunoștea – o cămilă din turmă! Păi, dacă nefericitul ar fi tăiat o cămilă pentru fiecare câine care-i trecea pe la poartă, de frica bârfei, n-ar fi trecut nici o săptămână și ar fi trebuit să-i oprească el pe călători și să întindă mâna!

Întrebând [gubernatorul irakian] Ziyād ibn Abīhi pe ai săi cum li se pare unul din oamenii de la Curte, primi acest răspuns:

22. Versurile acestui poet omeyad sunt citate în *Cartea poezilor și a poeziei* de Ibn Qutayba, II, 36.

23. Al-Ġammāz, poet satiric mai în vârstă decât al-Ġāhiz, dar prieten cu autorul, deși între poemele care s-au păstrat e și o satiră la adresa lui. A locuit un timp la Basra, apoi la Bagdad în vremea lui Harūn al-Rašīd.

24. ‘Amrū ibn Ma’dī Kārib (m. 643), poet-cavaler de la sfârșitul perioadei preislamice.

Respect pe — Ne plictisește, vine una-două la masa emirului; măcar dacă s-ar mulțumi să apară o dată la două zile!

— Să vină o dată la două zile, hotărî emirul, dacă astfel îmi plictisește familia și ortacii.

Astfel i s-a poruncit omului să vină numai o dată la două zile; dar, pentru asta, ce-a mai fost bârfit Ziyād! S-a spus că, socotind prea dese prezențele acelui curtean, ar fi vrut de fapt să-i alunge și pe alții, cruțându-și grijile și banii. Or, Ziyād nu voise decât să arate că respectă părerile familiei și ale celor din jur, așa cum păstorul ține seama de turma sa, așa cum făcuse și [califul bine-călăuzit] ‘Umar ibn al-Ḥaṭṭāb, Allah fie mulțumit de el.

Bine a zis [teologul] Ḥasan al-Baṣrī:

— Ziyād îi seamănă lui ‘Umar, dar a întrecut măsura, după cum și al-Ḥaḡḡāg²⁵ îi seamănă lui Ziyād, dar a ucis oameni. Iar această greșeală voi ați pus-o pe seama lui Ziyād!²⁶

[Lauda tocăturii]

Yūsuf ibn ‘Umar²⁷ zicea slujitorilor săi:

— Puneți pe masă mult *tarīd* [cu straturi de tocătură], că asta e mâncarea știrbilor. Poate că printre meseni e și vreun *ṣayḥ* care nu mai are dinți ori vreun copilandru căruia încă nu i-au crescut. Și mai dați-le oase cu carnea desfăcută, că e mai simplu și mai folositor!

Însă bârfitorii ca voi au adăugat pe dată:

— Acesta nu vrea decât să scape ușor, caută propria tihnă grăbindu-i să termine masa, vrea să le umfle burta cu tocătură și oase cu puțină carne!

Dar n-a spus oare Profetul că regele mâncărilor e *tarīd*-ul? Hrana asta ocupă același loc precum nevasta Profetului între femei.

Din cauza faptului că tribul Qurayṣ preamărea acest fel de mâncare a fost poreclit ‘Amrū ibn ‘Abd Manāf [strămoșul hașemiților, Hāšim]²⁸, adică Fărâmițătorul, Tocătorul, fiindcă fărâmița prea multă pâine [ca să pună în loc de carne].

25. Al-Ḥaḡḡāg ibn Yūsuf (m. 714), conducător de oaste omeyad, guvernator, orator strălucit.

26. Greșelile ucenicului nu trebuie puse pe seama maestrului; mulți zgârciți pot fi blamabili, dar zgârcenia e o cauză nobilă.

27. Yūsuf ibn ‘Umar, guvernator omeyad la Kufa, nepotul lui al-Ḥaḡḡāg, comparat datorită asprimii și vitejiei sale războinice cu unchiul său.

28. Hāšim înseamnă „Fărâmițătorul”, „Tocătorul” și este porecla dată lui ‘Amrū ibn ‘Abd Manāf, străbunicul Profetului, strămoșul hașemiților.

[Ușa răsfățului]

[Unul dintre primii însoțitori ai Profetului], ‘Awf ibn al-Qa‘qa‘, îi spuse mai-marelui său:

— Pregătește o masă care să-i sature pe toți!

Când se arată atunci mormanul de pâine albă sau neagră, de fripturi și tot felul de bucate, ce-au zis bârfitorii ca tine? Au zis că le-a crescut tuturor pofta, iar gazda, văzând cum le crește pofta și înfulecă tot și socotind că, dacă ar fi fost mâncare numai de-un singur fel, ar fi înfulecat mai puțin, îi strigă mai-marelui:

— De ce n-ai adus bucate care să se mănânce numai cu o singură mână, nu cu două!

Veți zice că a fost întâi larg, apoi strâns la mână. Ar fi vrut să dea *tarīd* sau pastă de curmale și tot ce nu se apucă, pentru mâncare, cu două mâini. Însă, fiind el însuși un stăpân beduin, nu voia ca slujitorul său să renege bucatele arabe în favoarea celor străine, voia să mănânce tot neamul său după cum îi e tradiția²⁹. Răsfățul, spunea el, slăbește și strică, iar bunăstarea ce intră pe ușa răsfățului e mai rea decât ceea ce ar fi urmat dacă ușa răsfățului ar fi fost închisă.

[Armonia amestecului]

[Califul] ‘Umar ibn al-Ḥaṭṭāb a mers și mai departe în acest fel de educație: invitat la o nuntă, văzu ceaune cu diferite bucate – unele galbene, altele roșcate, altele dulci, altele amare, altele sărate. Atunci le răsturnă pe toate într-un singur mare ceavn, amestecându-le.

— Dacă beduinii ar ajunge să mănânce atâtea lucruri diferite, s-ar ucide între ei! spuse el, mânios.

*Lămuriri ale cuvintelor vechi folosite
de [cadiul cerșetorilor] Abū-l Fātik
și de [basritul] al-Ḥārīṭī, date de autor:*

Naššāl: Bărbatul care înhață mâncarea din ceavn înainte să fi dat în fiert, înainte ca oala să fie luată de pe foc și să se fi adunat mesenii.

29. Adică simplu; beduinii mănâncă bucate simple; rafinamentul a venit mai târziu, în cultura citadină, mai ales pe linie persană.

Respectiv *Naššāf*: Cel care ia o lipie, o rupe și o înmoaie în ceaun, ca s-o îmbibe cu grăsimea pe care, astfel, o fură tovarășilor săi.

Mirsāl: 1) Bărbatul care pune în gură o înghițitură de mâncare din boabe de grâu, de *tarīd* cu straturi de carne, de orez sau pastă de curmale și o aruncă pe gât dintr-o singură îmbucătură. 2) Cel care, mergând printr-un crâng de palmieri sau alți pomi tineri, apucă vârful panașelor sau al ramurilor ca să-și facă loc, iar după ce a trecut le dă drumul din mână, izbindu-și tovarășul de drum care-l urmează, fără să-i pese de răul pe care i-l face.

Lakkām: Cel care nu așteaptă să înghită ce are în gură și pe dată aruncă pe gât o nouă îmbucătură.

Mașșāš: Cel care sugă oasele lungi ca niște trestii după ce le-a scos măduva, fără a se gândi și la meseanul însoțitor.

Naffād: Unul care, pentru a-și curăța mâinile, le înmoaie într-un lighean și apoi le scoate pline de apă, stropindu-i cu nepăsare pe cei din jur

Dallāk: Unul care nu-și spală mâinile, ci numai le șterge. Cuvântul mai are și alt înțeles, care nu e nici urât, nici picant, dar îl vom arăta altă dată, cu voia lui Allah.

Muqawwir: Cel care taie pânișoarele, ține pentru el numai miejii și dă ortacilor săi numai cojile.

Muġarbil: Unul care scutură sărărița ca pe o sită, ca să-i cadă lui în blid toate mirodeniile, nepăsător că altora nu le vor mai rămâne mirodenii pe lângă sare.

Muhalqim: Cel care vorbește cu gura plină. Acestuia se cuvine să-i spunem: „Urât e ce faci! Lasă vorba la vremea sa!”.

Musawwiġ: Cel care ia înghițituri atât de mari, că aproape se sufocă și nu le mai poate face să alunece pe gâtlee decât cu apă.

Mulaġġim: Unul care ia cu o coajă de pâine sau cu o curmală turtită cât mai mult unt sau grăsime topită, colastră, lapte sau albuș moale.

Muḥaddir: Unul care își freacă mâna plină de grăsime cu o pânză săpunită, iar după ce a înnegrit-o sau aproape a înverzit-o de murdărie, se șterge pe buze.

Aceasta e lămurirea cuvintelor folosite de Abū-l Fātik, după cum o dă al-Ĥārīfī.

În ceea ce privește expresiile folosite chiar de al-Ĥārīfī, acestea sunt:

Laṭṭā': Cel care își linge degetul și apoi îl bagă în castronul comun cu sos, lapte sau altele.

Qaṭṭā': Unul care mușcă o bucată, rămâne cu o jumătate în gură, iar pe cealaltă o bagă în sos.

Nahhās: se știe, e cel care sfâșie carnea ca o fiară.

Maddād: Cel care ia între degete un nerv care n-a fost fiert destul și-l întinde între mână și gură; uneori acesta se rupe și stropește veșmintele

Respectivului. Tot astfel se numește și unul care, ospătând cu prietenii curmale proaspete sau uscate, *harīsa* sau orez, înfulecă tot ce e înaintea lui, ba se întinde și la partea altora.

*Daffā*³⁰: Cel care, dacă are înainte sos cu carne, depărtează osul cu o bucată de pâine, ca să nu rămână pentru el decât carnea, și face asta părând că vrea să ia numai sos, nu și carne.

Muḥawwil: Cel care, văzând că are prea mulți sâmburi înaintea sa, face astfel încât să-i amestece cu ai vecinului.

Ḍayf, ḍayfan: Ultimul dintre cei doi termeni³⁰ e invitatul pe care oaspetele l-a mai adus cu el. [Filologul] Abū Zayd³¹ a notat în legătură cu aceasta următoarele versuri: „Când un oaspe aduce altul, *ḍayfan* se cheamă,/ și trebuie luat ca toți ceilalți oaspeți în seamă”.

Mâncăul să fie sub ochii mei: Înseamnă că invitatul, chiar dacă e însoțit de un *ḍayfan*, poate să mănânce și în altă parte decât sub ochii gazdei. De aceea se spune: „Mi-e mai ușor să rabd mâncatul mult al cuiva, dacă nu-l văd”.

Al-wāḡil e mai ușor de suportat decât *al-rāšīn*: Unul care vine neinvitat la băutura e mai ușor de suferit decât unul care vine nepoftit la mâncare. Cuvântul *ṭufaylī*, „nepoftit, parazit”, nu face parte din vechiul vocabular al arabilor, precum *al-rāšīn* sau *lumūz*.

Lumea povestește că trăia odată la Kufa un bărbat pe nume Ṭufayl, care atâta se tot ivea nepoftit pe la nunți și oștețe, încât i s-a zis „Ṭufayl al nunților”. Cu această poreclă a tot fost pomenit. Și apoi toți care făceau ca el, povestește Abū Yaqzān³², au fost numiți la fel.

Ce-i mai minunat din toate minunile astea și ce-i mai ciudat din toate ciudățeniile, reluă al-Ḥārītī firul poveștii, e că voi mă sfătuiți să-mi chem oaspeții la masă și să-mi risipesc averile pe alții. Dar voi nu faceți ceea ce mă sfătuiți pe mine! Dacă pretindeți că eu aș fi mai înstărit și deci mai în măsură să dau oștețe, aflați că nu sunt deloc cu atât de mult mai bogat decât voi, încât eu să fiu mereu nevoit să-i oștețesc pe alții, iar voi să fiți mereu oaspeți la alții. Dacă ați da și voi o masă, după posibilitățile voastre, aș înțelege că vreți să-mi faceți un bine și să mă îndreptați. Dar, cum nu faceți asta, mulgeți un lapte din care numai jumătate e al vostru. Și semănați cu acela despre care poetul spune că:

Iubește vinul pe care-l plătesc tovarășii de pahar
și urăște scoaterea paralelor din buzunar.

30. Cei doi termeni folosiți pentru „oaspete”.

31. Abū Zayd al-Ansarī (m. 830), filolog care a învățat de la al-Ġāḥiḡ.

32. Abū Yaqzān (m. 805 sau 806), istoric.